

Jak se dařilo české demokracii v roce 2024?

LEDEN — PROSINEC 2024

Obrana, bezpečnost a zahraniční věci

- Stále přetrvává převažující podpora pro uprchlíky z válkou zasažené Ukrajiny, ačkoliv postupně klesá a proti dalšímu přijímání uprchlíků je česká veřejnost naladěna spíše negativně.
- Místo snahy o nalezení nadstranické shody se bezpečnostní témata stávají předmětem politického boje, a to přispívá k polarizaci společnosti.
- Průběžně roste technologická závislost Česka na Číně, která je z hlediska budoucnosti jednou z hlavních hrozeb.

Ústavní systém, státní zastupitelství a soudnictví

- Byla schválena novela zákona o státním zastupitelství, díky níž vláda už nebude moci kdykoliv bez udání důvodů odvolat nejvyššího státního zástupce. Novela také zavedla pevné funkční období všem vedoucím žalobcům.
- Prezident republiky postupoval v souladu s parlamentním zřízením a uvážene využíval své pravomoce (např. dosud pouze jednou využil suspenzivní veto).
- Nedostatečné financování justice zůstává palčivým problémem. Přetrvávají pochybnosti o přístupu vlády k platům soudců a státních zástupců a odměňování zaměstnanců soudů.

Sociální práva

- Byla přijata novela insolvenčního zákona, která zkracuje dobu oddlužení na tři roky a zpřísňuje podmínky pro předlužené osoby.
- Začala platit novela trestního zákoníku, která redefinuje znásilnění a zavádí koncept „znásilnění z podstaty“. Pohlavní styk s osobou mladší 12 let je vždy považován za znásilnění a znásilnění nově zahrnuje i sex bez souhlasu oběti.
- Postupující snahy o digitalizaci státu mohou prohloubit digitální nerovnosti a ohrozit přístup k dávkám pro zranitelné skupiny. Je nutné zachovat alternativní formy podání, aby se předešlo sociálnímu vyloučení.

Politická a občanská práva

- Vláda předložila novelu trestního zákoníku, která vedle jiného snižuje dolní sazbu u trestného činu podpory a propagace terorismu. Při vysoké dolní hranici trestní sazby dnes hrozí trest vězení i za méně společensky škodlivé projevy.
- Veřejné instituce i nadále postupují restriktivně v přístupu k informacím. Bezpečnostní složky mají při relevantních novelizacích tendenci navrhnout zúžení rozsahu práva na informace.
- V souvislosti s projednáváním některých legislativních návrhů vidíme neúměrnou sekuritizaci veřejné debaty i výsledné regulace, na úkor základních práv a svobod.

Veřejná správa

- Analytická práce a kapacity na resortech byly posíleny a současně s tím i důraz na kvalitní provádění hodnocení dopadů regulace (RIA), které výhledově počítá s kvalitnějším uchopením konzultačních procesů.
- Stále neexistuje koordinovaný systém spolupráce mezi jednotlivými ministerstvy pro zajištění meziresortní spolupráce na průřezových agendách veřejné politiky a správy.
- Dění kolem digitalizace stavebního řízení se negativně podepsalo na ochotě všech zainteresovaných stran pouštět se do velkých digitalizačních projektů.

Média

- Zvyšuje se dostupnost relevantních informací o mediálním prostředí – příkladem může být nová studie mapující tzv. zpravodajské pouště nebo výzkum o pracovních podmínkách a zkušenostech s útoky a vyhrožováním novinářům.
- Média veřejné služby čelí dlouhodobým problémům s financováním, současný model, závislý na politické vůli, nenaplnuje požadavky nařízení European Media Freedom Act.
- Pracovní podmínky novinářů a novinárek se zhoršují, problémem jsou zejména nízké odměny, přetížení, sexuální obtěžování a nedostatečné možnosti sladování rodinného a pracovního života.

Podmínky pro občanskou společnost

- K dispozici jsou nová data o dárčovství, dobrovolnictví a velikosti nevládního sektoru, která ukazují jeho význam.
- Státní správě se daří zapojovat občanskou společnost do ad hoc procesů a pilotních projektů nad rámec zákonných povinností, ale zákonem ukotvené procesy zejména v oblasti životního prostředí mají v praxi tendenci oslabovat.
- Spolupráci na řešení povodňové situace poznamenalo nepravdivé tvrzení ministra Výborného o Hnutí DUHA, které hrozí širším podlomením důvěry veřejnosti vůči nevládnímu sektoru.

Veřejné mínění a proměny nálad ve společnosti

- Veřejnost je poměrně otevřená různým formám legální migrace, například migraci za studiem, prací či slučováním rodin.
- Přes 55 % veřejnosti se přiklání ke geopolitickému nastavení „mezi západem a východem“, což může naznačovat zklamání z nedosažení „západní“ životní úrovně, nebo nespokojenost s některými kulturními či dalšími trendy v západních zemích.
- Ačkoliv historicky téměř nejvyšší podíl lidí (56 %) uvádí, že jejich domácnost celkem snadno vychází se svými příjmy, podíl těch, kdo se svými příjmy vychází skutečně obtížně, vzrostl z 13 % v roce 2019 na 18 % v roce 2024.

Jak jsme hodnotili?

ČR je v EU lídrem. Nejsou přítomny žádné významné hrozby nebo podstatné nedostatky.

ČR je v EU lepším průměrem. Hrozby jsou snadno odstranitelné nebo se pro ně hledá řešení.

ČR je v EU průměrná. Jsou přítomné netriviální nedostatky a stát má obtíže pro ně najít řešení. Hrozí složité napravitelné zhoršení.

ČR je v EU podprůměrná. Jsou přítomné významné, strukturální nedostatky, jejichž zhoršení hrozí podlomením základních pilířů demokratického právního státu.

ČR je v EU na chvostu. Jsou přítomné zásadní strukturální nedostatky, které bezprostředně ohrožují základní principy demokratického právního státu. Nedojde-li k okamžité nápravě, hrozí jejich dlouhodobé a obtížné napravitelné podlomení.